

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vita P. Camilli De Lellis Fvndatoris Religionis Clericorum Regvlarivm Infirmis Ministrantivm

Cicatelli, Sanzio

Antverpiæ

Cap. I. Quanta fuerit Religionis nostræ in mundo neceßitas.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37267

VITÆ
 P. CAMILLI
 DE LELLIS
 FVNDATORIS
 RELIGIONIS
 CLERICORVM REGVLARIVM
 INFIRMIS MINISTRANTIVM
 LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

*Quanta fuerit Religionis nostræ in
 mundo necessitas.*

POSTEAQVAM priore Libro
 exposui quemadmodum Pa-
 ter noster CAMILLVS sanctæ
 memoriæ Congregationem
 suam sanctis votis instruxit
 stabiliuitque, nunc, vt agnoscat
 quantope-
 re hic mundus, & nominatim gens Chri-
 stiana hoc nouo Instituto opus habuerit, &
 simul

140 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
simul quàm æquum fuerit, vt ipsum sancta
Sedes Apostolica amplecteretur, confirma-
retque; commemorabo breuiter in huius
secundi Libri initio nonnullos è multis defe-
ctus, quos Camillus ipse in Nosocomiis, &
in aliis priuatis ædibus circa moribundos se
vidisse & obseruasse referebat. Atque vt ab
infirmis Nosocomiorum ordiamur, quis est
qui dubitet, quin illi ipsi hac nostra Religio-
ne maximè opus habuerint? quandoquidem
eiusmodi loca sic vulgò homines abhorre-
bant atque abominabantur, vt præ timore
vitæ illic amittendæ, vix vlli Sacerdotes vel
mediocriter eruditi reperirentur, qui inibi
esse aut habitare vellent. Vnde non rarò ob
ministrorum penuriam (pestilentia præser-
tim, & aliorum contagiorum calamitosi-
s temporibus) cogebantur Reuerendissimi
Antistites, & alij Nosocomiorum Præsides
hominibus vt ignaris, proscriptis, aut alicui-
us flagitij reis, iniungendo ipsis in pœnam,
& in peccatorum abolitionem, vt in eiusmodi
locis ministerio infirmorum insisterent.
Ex quo eueniebat, vt cum ibi essent inuicti &
coacti, aut mercede conducti, tamquam
compedibus quibusdam vincti, per exiguum,
aut plane nullum afferrent miseris pauperi-
bus adiumentum: quorum proinde maior
pars absque Confessionis Sacramento, abs-
que

que venerabilis Eucharistiæ subsidio, absque
 sacri Olei ad extremum conflictum vnctio-
 ne, aut certè absque auxiliariis excedentis
 animæ precationibus, quas Commendatio-
 nes animæ vulgò appellant, morerentur.
 Quòd si nunc in Notocomiis, vbi nostri cu-
 rant, interdum fit, vt quantavis adhibita ope-
 ra ac diligentia, tamen aliqui sine vlllo Sacra-
 mento, propter euentus subitaneos nonnum-
 quam occurrentes, è vita rapiantur: quan-
 tam illo tempore animarum ruinam fuisse
 oportuit, cum in dictis Notocomiis non mi-
 nistri charitatis rem gererent, sed homines
 mercenarij & coacti, & de rebus suis sollici-
 ti? Hoc quidem satis constat, miseros mori-
 bundos, & in extremo vitæ limine positos,
 interdum duobus, interdum tribus ipsi die-
 bus dolendo, lugendo, plangendo, cum
 morte colluctatos esse, cum nemo interim
 aut pedem moueret ad succurrendum, aut os
 aperiret ad consolandum & corroboran-
 dum. Nihil loquor de incuria, & vecordi neg-
 ligentia in ipsa sanctissimorum Sacramento-
 rum administratione; nihil dico de graui ir-
 reuerentia, quæ in iisdem seruandis & tra-
 ctandis Sacramentis admittebatur: quando
 res est manifestissima, tremendum illud &
 sacratissimum Domini Corpus per Xenodo-
 chia cum vna dumtaxat, aut duabus tantùm
 par-

142 VITÆ P. CAMILLI DE LELLIS
paruulis candelis solitum deportari. Id verò
prætereà fieri consuetum scimus, vt quam-
primùm infirmi in Nosocomium essent in-
gressi, quamuis toti frigore tremebundi, aut
præ æstu febris æstuantis essent inflammati,
vt statim inquam absque vlla animi præpa-
ratione cogerentur peccata confiteri: vnde
consequatur, vt maior eorum pars ab im-
paratis omitteretur, atque ita in miserabili
statu defungerentur. Sæpissimè item cum
manè venerabilem Hostiam sumpsissent, &
buccas febris ardentes haberent, si Hostia sa-
cratissima palato agglutinaretur, nec demitti
deglutirive possent, ipsi suis manibus disfun-
gebant, deinde digitos toralibus aut stragulis,
ita vt pars Hostiæ sacrosanctæ illis adhære-
sceret, expurgabant. Deus bone! quoties
rursus ex eadem penuria hominum spiritua-
lium, qui ipsis adessent, dum sacrum partici-
parent Mysterium, quoties, inquam, illud ip-
sum horrendum ac venerandum Mysterium
à quibusdam simplicibus rusticanis, aut ab
aliis rudibus & crasso ingenio hominibus vel
in terram desputum, vel contra parietes eli-
sum est? Semel ipso præsentente Camillo acci-
dit, vt infirmus quidam in Xenodochio, sum-
pta sacra Hostia, ingenti subitò tussi corre-
ptus eam ex ore reiecerit, sed Camillus, qui
opportunè ei vicinus aderat, & qui ad hanc
Com-

Communionis distributionem adiutor erat, obiecta celeriter manu modestè Hostiam dextrâ excepit, ita vt nihil in terram decidit: quam deinde asportatam in conuenienti loco reposuit. Sed ad ea transeamus, quæ ad corporis salutem spectant. Quis enarrare sufficiat, ex quot & quantis incommodis continuo nostrorum vsu, & in Nosocomijs habitatione, infirmi liberati sint? Quoties enim absque illis, deficiente qui illos adiuuaret ac cibum ministraret, dies integros impasti ac ieiuni relictæ sunt? Quoties miseri pauperes, nemine ad sternendos reconcinnandôsve lectos comparente, in vermibus & sordibus contabuerunt? Quot languidi & macilenti, aliqua interdum ex necessitate surgentes è lecto, vel in terram ceciderunt mortui, vel grauius surrexere vulnerati? Quot alij brachijs ministrorum excepti modica charitate prædiorum, tam inhumaniter ab illis tractati & vexati sunt, vt in iisdem brachijs animam tandem reliquerint? Quibus verò, & quantis despectibus & contumeliis, & verbo & facto, à malè moratis istis hominibus, qui pauperum exagitationem pro iocis & voluptatibus habebant, miserandum in modum affecti sunt? Nimirum perinde ac si Christus in Euangelio non dixisset: *Quod fecistis vni ex his fratribus meis minimis,*

mis,

mis, mihi fecistis. Atque utinam sæpenumero à verbis tristibus ac luctuosis ad peiora facta transitum non esset, ad colaphos, ad pugnos, ad protrusiones, pulsando illos absque causa & occasione, atque conculcando. Quàm multi ex iisdem infirmis acerbis deficientes, vel paucillum aquæ ad humectandas refrigerandasque buccas obtinere non potuerunt? Vnde non pauci illorum (quod nobis satis compertum est) tamquam rabiosi præ graui ardore ad bibendam vinam, ad potandum sanguinem, ad hauriendam lampadum aquam & oleum adacti sunt. Ita in Mediolanensi Nosocomio vnus inuentus est, qui ex sitis vehementia ebiberit vnica nocte quinque syrupos, & binas medicinas, nec mortuus sit. Nec est sanè dubium, quin ista sitis acerbitas vna sit ex acerbissimis infirmorum pœnis, & quidem eiusmodi, vt cum aliquo inferni tormento queat comparari: quandoquidem de diuite Epulone legatur, non videri ex vilo alio maiores tolerasse cruciatus, quàm ex lingua & siti. Enimvero quod iam dicturus sum, quis vnquam credat? Quot pauperes moribundi, sed nondum mortui, ab illis iuuenibus mercenariis præcipiti festinatione è lectis abrepti, atque eo modo semiuiui inter corpora mortua deportati sunt, vt sepelirentur viui? Neque ego

hinc rem nouam aut à me confictam narro;
 scit aeterna Veritas, quòd non mentior. Nam
 ipsemet Camillus in vno Xenodochio vrbis
 Romæ (cuius nomini & honori parco) cùm
 semel ingressus esset in locum mortuis depu-
 ratum, inuenit inter mortuorum corpora ho-
 minem viuum, qui adhuc cùm morte con-
 flictabatur, & tres ipsos dies superfuit, qui de-
 latus interim eò loci fuerat tamquam mor-
 tuus. Quem Camillus adhuc viuum esse
 coniecit ex sanguine emanante ab vna plaga,
 quam in fronte acceperat, dum in terram
 pro mortuo præcipitaretur. In eodem Xe-
 nodochio post lectas, vt assolet, animæ
 Commendationes apud quemdam mori-
 bundum natione Gallum, quem apoplexia
 prostrauerat, arbitratus Presbyter Xenodo-
 chij illum esse extinctum, aqua lustrali de
 more aspersit, & recitatis precationibus so-
 litis, illi oculos linteo operuit, & abiit. Aliquot
 horas ita relictus est, donec duo è ministris
 accesserunt cùm sandapila & funali vt eum
 efferrent. Sed dum amoto linteo faciem de-
 tegunt, ecce hominem viuum videntemque
 deprehendunt, immò & loquentem: verum
 idem infirmus cernens coram se sandapilam,
 adeò est aspectu insolenti exterefactus, vt ex
 timore in amentiam inciderit, & in ea cùm
 alios quinque dies exegisset, neque vquam
 cibum

cibum capere, neque potum haurire voluisset, demum extinctus est. In alio similiter Romæ Xenodochio non admodum dissimile exemplum occurrit. Nam cum infirmo cuidam lethalis obuenisset infirmitas, fuit ab ijsdem famulis inter mortuos numeratus, & tamquam talis ad regionem mortuorum retro delatus: vbi cum horas quatuor circiter in terram prostratus iacuisset, tandem ad se redijt, conspicatusque inter octo se iacere cadavera, ferè factus est ex viuo mortuus, tantus illum incessit timor. Verùm, resumpsit sensim animo, erexit se in pedes, & nudus, vti erat, in Xenodochium ad viuos reuersus est: quos vicissim longè maximus inuasit stupor, videntes nimirum stare coram se viuum, quem paulò antè delatum scirent ad cubiculum defunctorum tamquam mortuum, breuì post in Campo sancto humandum. Hic autem multos deinceps annos vixit, & ego ipse cum eo locutus sum. Quòd si talia facta, minimè Christianis conuenientia, propter defectum experientiæ, & rarò conspectos homines moribundos & vitâ excedentes, in ipsa vrbe Roma mundi capite, speculo & exemplo omnis probitatis, charitatis, sanctimonix, accidunt; quid de alijs censendum vrbibus intra & extra Italiam, vbi præstò non sunt neque summi Pontificis vigiles oculi, neque

neque tot illustrium Ecclesiæ personarum
 insopita lumina? Iam verò vt alterius gene-
 ris grauissima contemplerur incommoda,
 quantus infidelium numerus ex omni natio-
 ne in ipsis Nosocomijs, nullo ipsis verbum
 faciente neque de conuersione, neque de Ba-
 ptismo, non secus ac bestix moriuntur? Ni-
 mis profectò norunt nostri, quàm multi ex
 illis Dei gratia sint ipsorum opera ad fidem
 conuersi, & Baptismo salutis abluti. Hinc so-
 lebat Pater noster Camillus dicere: *Patres &
 Fratres mei, quas pulchriores Indias, quam me-
 liorem Iaponiam potest Congregatio nostra ad
 conuertendas in Deum animas optare ac desi-
 derare, quàm sancta hac Nosocomiorum loca?*
 Dici certè non potest, quantam vim ha-
 beant, præsertim in supremo vitæ termino,
 & quantos in animis aculeos defigant vltima
 piorum virorum infirmis adstantium mo-
 nita. Vnicum hîc solummodò causa exem-
 pli referre in litteras volo. In Xenodochio
 Annuntiata Neapoli laborauerat vnus è no-
 stris dies ampliùs quadraginta, vt manci-
 pium quoddam Turcicum ibi infirmum ad
 veram Religionem ab impio Mahometis
 cultu conuerteret: sed frustrà operam &
 oleum, vt aiunt, hætenus consumpserat, cum
 ille semper diceret ac responderet, se Turcam
 natum esse, se Turcam mori velle; donec tan-
 dem

dem ad extremum redactus vitæ articulum,
 & Patre in suscepto officio charitatis perfe-
 uerante, ex improviso (cùm eius esset salus ab
 omnibus desperata) vno misericordis Dei
 attractu commutatus, incepit expostulare
 Baptismum. Quo confestim ab eodem Patre
 collato, vix fuit aqua ab eius fronte absterfa,
 quin ipse plaudens & exultans, & sanctissima
 nomina IESVS & MARIA, quæ priùs audire
 sustinere non poterat, deuotè pronuntians, ad
 Dominum felicissimè excessit. Iam si de illis
 sermo instituendus sit, qui in priuatis ciuium
 ædibus vitam amittunt, quæ vniquam lingua
 satis exprimere poterit, quid illi vtilitatis ac-
 que emolumenti à Congregatione nostra ac-
 ceperint? Quàm multi enim illorum à no-
 stris reperti sunt, qui iacente ad latus concu-
 bina in mortem ibant! Quàm multi qui ani-
 mam cùm emitterent, vindictæ cupidinem
 non dimittebant! dimittebant, dico, imò
 & liberis suis maledictionem pro hereditate
 relinquebant, si se quidem inultos relinque-
 rent. Quàm multi (quorum longè magis
 intererat, in vltimo illo transitu sua dolere &
 plangere peccata præterita) totum dolorem
 suum ad rem familiarem, ad vxorem, ad li-
 beros, quæ tamen debebant & nolebant re-
 linquere, transferebant! Quàm multi victi
 inuocationis sanctissimi nominis IESVS &

MARIA,

MARIÆ, nomen alicuius feminæ, effli-
ctim & pernicialiter amata, compellabant!
Quàm multi, hærente in extremis labris
morte, signa manibus edebant hominum
pecunias computantium, nihil aliud loquen-
tes, nihil aliud imaginantes, quàm contra-
ctus & mercimonia! Quàm multi, & specia-
tim è nobilibus atque illustribus personis, sine
fructu Sacramentorum in viam mortis abie-
runt! Et hoc ea de causa, quòd non essent
qui vel monere ipsos de necessarijs, vel men-
tionem vicinæ mortis facere confidenter au-
derent. Quàm multi in ipso vitæ excessu, sed
tamen ante excessum, heredes suos viderunt
de ventura hereditate, quasi ea iam aduenis-
set, decertantes, atque inuicem altercantes,
domicilia diidentes, cistas occludentes, rei
familiaris inuentarium conficientes, supelle-
ctilem argentariam abscondentes, totam do-
mum sursum deorsum percurrentes, denique
ipsa stragula à dorso suo abstrahentes! Quis
verò iam queat credere, à quot rabiosis cani-
bus tali in tempore cor miseri hominis in
incerta demigrantis discerpatur? Qui supra
mortis tristitiam, & æternæ ac irreuocabilis
sententiæ metum, hîc oculis suis cernit suos-
met filios aut seruos de se expoliando con-
tendentes, illic vxorem in vnum angulum
detrusam, viduitatis mala ante viduitatem

K 3

ipsam

ipsam deplorantem. Quid faciat tali in statu homo etiam sapiens, si nullus ei adsit vir spiritalis qui ipsum consoletur, qui ab omnibus derelictum non derelinquat, sed fideli ad finem usque societate conglutinatus adhaerescat? Romæ vir quidam nobilis in similibus se videns deprehensum angustijs, sibi ipse dicebat: *Ah Muti, Muti* (vocabatur enim Mutius) *quò iam redactus es!* De innumeris verò superstitionibus, quas feminae super moribundos vulgò usurpant, præsertim dum longæ sunt & laboriosæ mortis moræ, quæ necesse habeo dicere? Nam satis omnibus constat, multas in hoc opus usurpare bilaces, iuga bouum, terminos agrorum, sterces felis, excrementa gallinæ, hisque omnibus multa verba adiungere, quæ ego, ne feminis illis vanis occasionem eas addiscendi præbeam, hîc non refero. Sed quid mirum, si malignus spiritus per ista spurca & corporea mundum decipiat, cum etiam per ipsas res sanctas & spirituales fallere & circumvenire incautos studeat? nempe inducendo ad has superstitiones coronis quoque precatorijs, & sacris Reliquijs, & vestimentis Sacerdotum, & mille alijs pietatis ac deuotionis instrumentis abutantur; perinde ac si viri Sancti, & à Deo benedicti, qui cum vitantur inter nos agerent, tanta fecere miracula,

visum

visum cæcis, surdis auditum, sermonem mutis, vitam mortuis reddiderint, perinde, inquam, ac si illi in cælo iam inter Angelos constituti oblectarentur suis ipsorum reliquijs macerare viuos. Aliud præterea, quod obseruauimus, grauissimum malum istud est, quòd multi extremis illis vitæ suæ iamiam abrumpendæ horis, sic à pessimo nostri generis hoste deprehendantur excæcati, vt absque vlla imminentis lethi consideratione, suis fatiari voluptatibus, & omnes explere, quamuis effrenatas cupiditates, priusquam mundo excedant, obstinatè velint. Hinc Romæ homo quidam (ne dicam bestia rationis expers) licet haud multis à morte passibus distans, omnibus è cubiculo exire iussis, coniugem suam sibi in lecto accubare, quamuis multum reluctantem, pertinaciter iussit, neque contra damnandas delicias vllum precibus vxoris locum reliquit, à quibus tamen delicijs breuè post ad mortem transijt. Alius quidam maritus zelotypia tortus, tametsi in extrema ferè fugientis vitæ linea, tamen vxorem semper sibi adesse, atque in ipso etiam lecto accubare, sibi que latus cingere, præ metu ne ab aliquo amatore surriperetur, pertinaciter imperauit. Verùm ad alia transeamus inconuenientia. Innumeri erant, qui in suis ipsorum cubilibus violenta auferebantur

morte, hoc est, à parentibus ipsis cibo potu-
que immodico suffocati, nominatim cum
pauperes moribundi angina aut catarrho
premerentur, propterea quòd tum tempo-
ris vel minima res ad eos strangulandos, non
sine manifesto animarum periculo, sufficiat.
Quæ autem potest maior inueniri miseria,
inmò laniena in mundo, quàm ista, nempe
patre, more quodam simiarum nimio, amos
suffocari filium, à filio patrem, ab vxore ma-
ritum, fratrem denique à fratre immodica
mentis teneritudine & commiseratione in-
gulari? Interea complures simplices mulier-
culæ, nolentes hæc intelligere, semper quid-
piam in ora infirmorum ingerunt, neque
considerant se auxiliij loco necem importare,
& falso nomine pietatis suorum se libero-
rum carnifices euadere. Vnam eiusmodi ob-
stinatam mulierculam aliquando Genuæ of-
fendi, quæ arbitrata se grande beneficium
filio suo morienti collaturam, digitum in os
immisit vt catarrhum extraheret, & subito
catarrhi vice extraxit animam. Cui vitio &
vnum alterum connexum est (quod faxit
Deus quàm citissimè ex omni mundo pro-
fus exterminetur!) est quæ eiusmodi: Mul-
tæ feminae, iam antè dictis similes, mor-
bundis, qui spirare necdum desierint, eos iam
defunctos esse existimantes, ora & oculos
occlu-

occludere festinant, ne ipsi post mortem de-
 formes appareant: ita vt illorum multi hoc
 pacto moriantur suffocati, & non nemo et-
 iam tumuletur viuus. Quod sanè inter Chri-
 stianos nec leuis nec mediocris est delicti.
 Cuius causa, meo quidem iudicio, non est
 alia, quàm quòd vltus & experientia, quæ ex
 frequenti conspectu morientium acquiritur,
 eos deficiat. Verùm ne cui fortè videar va-
 na enarrare somnia, exemplum ego vnum
 dumtaxat in medio ponam, quod ætate no-
 stra Romæ accidit. Fuit ibi quidam, Anto-
 nius Maria Grillus nomine, patriâ Parmen-
 sis, qui mortiferis quibusdam accessionibus,
 quas *συμπύματα* Græci appellant, erat ob-
 noxius. Illi in ædibus suis aliquanto tem-
 pore malè habenti, tandem talis quidam
 morbi casus siue accessio superuenit: igitur
 omnes illum verè mortuum esse rati, extule-
 runt vesperi in Ædem S. Mariæ de Monti-
 celli ad sepulturam, & totam noctem ibi se-
 pultus fuit: sed manè ad se reuersus, cùm
 existimaret se domi suæ in lecto decumbere
 incepit vocare Catharinam vxorem suam vt
 fenestram aperiret, & istum tetrum foeto-
 rem, quem sentiebat, foràs emitteret: Catha-
 rina non respondebat, nec enim ibi erat. Pu-
 tans ergo eam dormire, manu infistit palpare
 vt excitet, sed palpando apprehendit pedem

K s non

non vxoris, sed mulieris vnius mortuę in proximo loco sepultę; & nihil aliud quàm vxoris suę pedem esse credens, tamdiu ad eam expergefaciendam traxit, quoad pes tandem à tibia diuulsus in manu eius hæsit: quo factodemum agnouit se sepultum esse. Tum verò altiùs & fortiùs clamare ac vociferari, sed nullo audiente: placuit autem Deo, vt manẽ insequẽti eodẽ deferretur sepeliendus quidam alius bubulcus. Hac igitur occasione idem pauper homo viuus inter mortuos repertus est, sed præ ingenti cadauerum putredine ac fœtore iam propè & ipse mortuus. Cuius rei admirabilitas effecit, vt & ipse Clemens VIII. Pontifex videre hominem voluerit, & totam facti rationẽ, vt est à me proximè denarrata, ab ipsomet discere. Quam ego quoque omnem ex eius ore accepi. Postremò neque lingua vlla neque calamus explicare sufficienter omnia incommoda & pericula valeat, quibus obnoxij fuerint & nunc sint miseri moribundi. A quibus omnibus malis dicebat Camillus subueniente Dei gratia futurum, vt per nostram Religionem liberarentur, quandoquidem Deo placuerit efficere, vt ipsa multiplicaretur, & ramos suos per orbem longè latequẽ protenderet.